

Julija 1187 terda kervava bitva, v kateri je sultan Saladin križance strašno otepel in popolnoma zmagal. Hrabri velikodušni Saladin sklene namreč evropske križance, katerih knezi in načelniki so si bili, dokler jim je po sreči šlo, vedno zavidljivi in na vs križ, iz dežele pregnati, ter plane z grozovito vojsko čez reko Jordan v Galilejo. Občna nevarnost zedini sedaj kristjanske kneze, ki so že čez 80 let na jutrovem gospodovali, in Guido Lusignan, kralj jeruzalemski, pelje njih hrabre čete nad Saladina. Junaški križanci pridejo srečno na zabalonsko polje; dalje pa so jim vse poti zaprežene in zaperte. Pa kolikor večja je nevarnost, toliko bolj jim užiga serca, in dasiravno jih je na pol manj od sovražnikov, iščejo vendar po neki soteski do Tiberijade predreti. Pa zastonj je vès njih trud, zastonj njih kervavo početje! — sovražniki odbijajo srečno vse njih napade. Tisoč in tisoč verlih kristjanov je že pobitih, in le noč ustavi strašno morijo, toda ponoči jih obdá Saladin s kerdeli svojimi na vseh stranéh. Zastonj je vsa evropska serčnost, zastonj vsa hrabrost junaških Templarjev in Joanitarjev — zmaga je Saladinova, in vse kar ni ubitega, je ujeto s kraljem vred. — Ta nesrečna bitva je spodkopala Lusignanov prestol — prestol kristjanskega kraljestva v Palestini, je sterla Bogomirovo žeslo, in pripravila celo obljubljeni deželo nevernikom v roke.

Pol ure dalje proti Nazaretu pridejo tovarši naši v slovečo vas z imenom Kana Galileje. Sluje pa vas ta posebno po srečni ženitvi, ki jo je Sin Božji z nazočnostjo svojo posvetil, in pri kateri je prvi čudež storil vodo v vino spremenivši. Iz te po vsem svetu znane vasi sta bila aposteljna Simon in Jernej.

Iz Kane v Nazaret je le še eno uro ali malo več.

LVII.

Ko tovarši po Galileji potovajo in omenjene toliko zanimive kraje ogledujejo, odrinemo ostali štirje 23. aprila ob šestih zjutrej iz Jeruzalema po ravno tisti poti, po kateri smo bili tje prišli, čez judovske hribe spet v Ramle in v Jafu nazaj. Vreme je bilo lepo, toplo in jasno, pot pa, kakor sem že prej nekje opomnil, zlo gerda in slaba. Dasiravno pa je pot slaba in težavna, se mi je sedaj vendar veliko kratkočasniša zdela, ko pred tremi tedni, ko sem sam v deževnem vremenu v Jeruzalem potoval. Ta dan je bilo namreč gotovo čez 3000 gerških, armenskih in koptiških romarjev na poti iz Jeruzalema domú, in od svetega mesta do Ramel je bila dolga dolga, le sém ter tje pretergana versta pobožnih potnikov iz raznih daljnih krajev.

Nas Franke je spremljal spet priljudni pater Andrej. O poldne počivamo po navadi na pol poti v neki prijetni dolini pod lepimi oljkami v sredi velike množice neznanih romarjev in se okrepčujemo z jedili, ki smo jih iz Davidovega mesta seboj prinesli. — Ob eni odrinemo dalje in pridemo še pred šesto uro zvečer v Ramle, kjer nas verli postrežljivi frančiškani spet prijazno sprejmejo.

Naslednje jutro se podamo tudi že ob šestih po krasni saronski planjavi spet na pot, in dospemo kmali po deseti uri v Jafu, ki je bila polna romarjev in potnikov iz vseh krajev. — V Jafi pa smo cele štiri dni tovaršev iz Galileje čakali, in smo imeli časa dovelj mesto in krasno mestno okolico natanko ogledati. Verli pater Andrej je bil še dva dni pri nas v Jafi, in se je vernil še le 26. aprila po poldné v Ramle in v Jeruzalem nazaj.

24. aprila o solnčnem zahodu je nastopil mahomedanski postni mesec Ramazan. Začetek posta so v Jafi naznanjali topovi z revnega mestnega ozidja, in zvečer so bile turške barke pred mestom slovesno razsvitljene. — Vès ta mesec se Mahomedanci terdo postijo in do solnčnega zahoda se ne dotakne nihče celi dan ne najmanjše hrane. Tudi vode — in kar jim utegne najtežje biti, še tobaka ne pijejo. Ponoči pa se radostno gosté in rajajo da je kaj.

Med tem pa odrinejo tudi tovarši iz Nazareta. Pot jih pelje sedaj v sedmih urah čez neko goro, ki Nazaret na severo-zahodni strani obdaja, spet na ezdrelonsko planjavo — in dalje po ti lepi planjavi poleg dolge dolge karmelske gore čez potok Kison v revno mestice z imenom Kajfa. — Iz Kajfe je le pol ure na krasni sloveči nos ali zahodni konec karmelske gore, ki tû v sredzemeljsko morje sterli. Na krasnem Karmelu, ki je eden najprijetniših krajev v sveti deželi, sta bivala nekdanj dolgo časa preroka Elija in Elizej. Izverh tega krasnega nosa se vidi deleč deleč na vse kraje. Vidi se namreč proti zahodu široko sredzemeljsko morje, proti severju krasni Liban, in proti izhodu in jugu velik del Galileje in Samarije. — Tû — verh krasnega Karmela — stanujejo v sila lepem samostanu prav prijazni in postrežljivi menihi karmeljskega reda, ki romarje in potnike gostoljubno sprejemljajo, in pri katerih se truden ptujec lahko odpočije in okrepi.

Našim romarjem pa ni bilo dano, tû počivati in se krepčati, ker je Lloydov parobrod „Imperatrice“ že 25. aprila v Kajfo po-nje prišel.

V Kajfi pa je zlo neugodno in težko v barke priti, ker je morje ob bregu tako plitvo, da še majhni čolni ne morejo večkrat do kraja. Zato nosijo krepki Arabčani ptuje potnike in romarje, da se do ledij ne zmočijo, na herbtu v čolne, ki jih dalje nã parobrode ali druge večje barke prepeljujejo. Ptujci, ki niso tega vajeni, se pri tem večkrat jako kratkočasijo, vidši kako revni Arabčan, dasiravno krepki, pod kakim tolstim možakom stoka in sopiha.

Naši tovarši so kmali na avstrijskem parobrodu, ki odrine še tisti dan ž njimi iz Kajfe, toda ne v Jafu, kjer smo jih ostali štirje čakali, ampak nazaj v Bejrut. — Še enkrat se pelje tedaj večji del letošnjih avstrijskih romarjev ob bregu nekdanjih slavni Feničjanov memo slovečega Sidona in Tira. Meni pa ni dala nemila osoda na bregu slavni učiteljev brodnarstva in kupčije razun Libana in Bejruta in krasne bejrutske okolice ničesa viditi.

Letos ni pošiljal avstrijski Lloyd nobenega svojih parobrodov iz Sirije v Egipt. Zato zročí Lloydovo opravništvo romarje naše francozkemu parobrodu z imenom Clyde (Klid), ki odrine 27. aprila zvečer ž njimi iz Bejruta v Jafu. — Klid pridervi naslednji dan proti deseti uri pred poldnem v Jafu, in kmali potem so tovarši pri nas v mestu. Oj s koliko radostjo se spet snidemo! Bilo mi je, kakor da bi se po mnogih letih s starimi znanci spet sošel!

Ob štirih po poldne se podamo vsi vkup na omenjeni francozki parobrod, ki je bil že poln koptiških romarjev in drugih potnikov, in proti večeru odrinemo spred Jafe v Afriko — polni lepih dragih spominov iz svete dežele.

(Dalje sledí.)

O Reki in njeni okolici. *)

Spisal J. Bilc.

Radi beremo popise mest, vasí in tergov, posebno nas pa mora veseliti o domačih krajih kaj slišati ali brati. Naj mi bo tedaj pripuščeno, tudi o Reki kaj povedati.

Na severni strani kvarnerškega zaliva, kjer Rečina svoje peneče valove v morje valí, kjer tersačka gora trume pobožnih romarjev v vežo Matere nebeske zbira, se dviguje mesto Reka imenovano. Kakor so mnogim mestom reke ime dale, tako ima tudi naše mesto po Rečini svoje ime. Zidali so ljudje hiše, ter jih „na reki“ imenovali, in to ime se je do današnjega dné ohranilo. Hiše starega mesta, ki so bile s terdnim zidom obzidane, so, kakor se v Valva-zorjevem popisu berè, tudi sv. Vid na Reki imenovali.

*) Pisal sem bil v nekem listu predlanski „Novic“ nekoliko verstic o reškem mestu — al to tako na kratko, da mi se potrebno zdi, o Reki kaj več pisati. Upam, da bo častite bravece veselilo o ti stvari kaj več brati. Pis.

Pozneje se je št. Vid izpuščalo in mestu je le ime „na Reki“ ostalo.

Staro mesto je v breg zidano in poti so vse v reber. Hiše so večidel majhne in na kupu zidane, ulice tedaj ozke, da skoraj voz skozi nje iti ne more. Terga sta v starem mestu dva, veliki in mali, ki sta pa oba prav majhna.

Nekdaj je bilo staro mesto cela Reka; — obdajal ga je visok in širok zid, ki je mesto groznih Turkov varoval. Ta zid se še zdaj na severni strani Reke dobro pozna, na zdoljni strani pa so zdaj krasne hiše, kjer je nekdanji zid stal. Dobro visok stolp je zapiral mesto. In ta stolp deli še zdaj staro in novo mesto; kdor tedaj hoče iz novega mesta v staro iti, mora skozi široke stolpove vrata koračiti. Na vratih je vzidana starinska slika nekega nemškega cesarja. — Še ni sto let preteklo, da so valovi do mestnega zida bili in zdaj — zdaj je vse drugače. Kjer se je nekdanji široko morje razprostiralo, se dvigujejo zdaj prekrasne hiše, lepe cerkve itd., in to je ravno novo mesto. In še vedno zasipljejo Rečani morje, ter širijo mesto na vse strani.

Novi del mesta je v vsem od starega razločen. V novem mestu so široke in snažne hiše, velike in narazen zidane in v naj lepsi ravnini. Zidano je ob bregovih morja po daljini, toraj so ulice dolge, da je kaj. Ena versta hiš je na desnem bregu Rečine, in hišam nasproti je versta košatega drevja, cigar korist ljudje le v silni poletni vročini spoznajo.

Tu ti je, častiti bravec, staro in novo mesto v obče popisano; skušil ga bom popisati bolj natanko. Začnem s cerkvami in drugimi poslopji.

Najlepša in največja cerkev je stolna. Vunanja podoba ji je skoraj taka kakor ljubljanski stolni cerkvi; le manja je in brez uzvišenja nad velikim oltarjem. Zvonik stoji sam nekoliko korakov pred cerkvijo. Oltarjev, ki so vsi iz lepega marmeljna sekani, ima 11, med katerimi je posebno krasno izdelan veliki in pa oltar, v katerem je sv. Rešnje telo shranjeno. Velike orglje in precej ubrani zvonovi so kinč te cerkve. Stoluje tukaj prošt in pa čvetero korarjev. Kadaj in kako da je bila ta cerkev zidana, nisem mogel zvedeti; da je pa zlo stara, se lahko po kamnu s številko 1377 v zvonik vzidanem soditi more. Ta cerkev je farna cerkev za celo Reko. Čudno je, da je tukaj le ena fara, ko so druge mesta v dve in tudi več far razdeljene.

Največja imenitnost na Reki je pa cerkev sv. Vida. Vsak ptujec ima na ti cerkvi kaj gledati. Že od deleč se ti kaže veliko poslopje, ki se mogočno nad druge dviguje. Zidana je vsa iz čveterovoglatega kamena in ima troje vrat. V njo pridši se začudiš nad visočino okrogle cerkve. Iz gladkega kamena sekani stebri so okoli in okoli v steno vzidani. Naslonjeni so na nje drugi kamni, ki kór deržijo, nad katerim je še taka visočina, da bi tu lahko še ena cerkev stala. — Oltarji so vsi kamnitni in podobe na njih so starinske, pa kaj lepe. Marsikaj neprecenljivega bi tukaj umetnik našel, česar drugi ljudje še ne pogledajo. Ta cerkev je sila stara, na Reki morebiti najstarša, pa tako, kakor je sedaj, jo je dala neka knezinja Thonhausenova v l. 1638 zidati. Imeli so jo Jezuiti. — Cerkve se derži velika hiša, nekdanji samostan, ki je pa zdaj poslopje za latinske, normalne in realne šole. Posebno v lepem redu je reški gimnazij, — le škoda, da je tu tako malo učencov. Kdor želi se naučiti mnogo jezikov, naj le na Reko pride; tu ima najlepšo priložnost. Tukaj se uči na gimnaziji nemški, horvaški, talijanski, gerški in latinski jezik. V normalnih šolah se pa materni jezik nekako zanemarja!

Od stolne cerkve proti morju na desno se pride po ozki ulici k cerkvi avguštinski. Imeli so tukaj avguštinski menihi samostan, in za to se imenuje ta cerkev po njih avguštinska. Velika je še precej, pa lepa se ne more imenovati. Trije zvonovi, ki visé v majhnem starem zvoniku, imajo kaj neubran in slab glas. Toliko lepše so pa

predlanskem narejene orglje. Glas teh orgelj, za cerkev skoraj premočen, se deleč okoli razlega. Cerkvi je prizidana velika hiša, ktera je bila nekdanji samostan. V ti hiši je lepa, prostorna kapela prečistega spočetja device Marije. Ta kapela ima posebej orglje in vse, kar je cerkvi potrebno.

V najlepši reški ulici je kapucinarska cerkev in samostan. Cerkev je majhna, pa čedna in prav prijazna. Kakor po navadi v kapucinarskih cerkvah je tudi tukaj vse leseno. Oltarji, čeravno leseni, so vendar lepi in posebno imenitno delo beneškega umetnika je podoba sv. Avguština na velikem oltarju. — Za dobro prostornim samostanom je lepi kapucinarski vert, na kterege zidu je podoba Matere Božje z napisom: „auxilium christianorum.“ Pod podobo devic Device se vidi v zidu debela topova krogla. Tacih krogel je viditi v več drugih hišah. Od kod so te krogle, hočem razjasniti.

Ko je na Primorju francozko žeslo gospodovalo, je gledala angleška vlada Napoleonu primorske mesta uzeti. Privesljala je neka angleška fregata iz srednjega v jadransko morje in berzo tudi pred našo Reko. Nekega lepega dne leta 1813 se ustavi pet vojnih ladij pred mestom in berž počnejo na vse strani streljati. Malo časa je preteklo, in Angleži so bili v mestu. Ko so mesto dobro oropali, so imeli namen, ga sožgati, kar bi bili tudi storili, če bi ne bila neka žena černo oblečena in z razpletenimi lasmi k poveljniku Främmment-lu šla. S solznimi očmi je Angleža prosila, naj se mesta usmili. Uslišal jo je in Reki prizanesel. Ta žena se imenuje Karolina Belinić-eva. Od tod so po zidih te krogle!

Razun teh velikih cerkev so na Reki še tri druge majhne, bolj kapelam ko cerkvam podobne. — Gerki nezedinjeni imajo blizo luke veliko in farno cerkev, ki ima precej visok zvonik. Obdana je z zidom.

Med drugimi imenitnimi poslopji je c. kr. mornarska akademija najimenitnejša. Ta krasna še le lani dogotovljena hiša stoji na Volovski cesti malo iz mesta. Silno je velika in izdelana po vseh zidarstvenih pravilih. Na vertu, ki je okoli in okoli hiše, je bila napravljena vojaška ladija. Topovi, drevesa, jadra, z eno besedo, vse je bilo kakor na pravi ladii. Na nji so se mornarski učenci, dokler so v Reki bili, nekolikokrat v tednu vadili v mornarskih opravilih. Sedaj prebivajo v nji kadeti, kateri so se iz Krakova tu sem preselili. Pred akademijo stoji na morju velika lesena hiša, kjer se tudi drugi ljudje za plačilo kopati smejo.

Drugo imenitnejše poslopje je fabrika za tabak in cigare. Hiša ta je velika in prav lepo zidana; bila je nekdanji tu sladkornica, premenili so jo pa v fabriko za tabak. Veliko revnih ljudi si tukaj kruh služi. Potrebuje namreč fabrika dan na dan več sto ljudi, ki listje snažijo, cigare zavijajo itd. Plačujejo jim vsak petek zasluženi denar. Iz vseh bližnjih krajev prihajajo revni otroci in tudi odrasene ženske sem, si krajcarjev služiti.

Vredno, da ga omenimo, je tudi gledišče. Od zvonaj nima nič posebnega, samo sprednja stran je z nekakimi podobami ozaljšana; al noter pridši se začudiš nad krasoto reškega gledišča. Zlo razsvitljeno, krasno zmalano je, lože so prostorne in velike, sercala se v njih bliskečejo. Med vsemi gledišči, ki sem jih vidil, se mi reško še naj lepše zdi. Veliki irmenski terg deli gledišče od velike hiše gosp. Minika in Barkarića. Pametno so se umislili na spodnji strani gledišča in irmenskega terga drevja nasaditi. Neizrečeno bo to koristilo revnim ljudem, ki v strašni poletni vročini tukaj derva, oglje itd. prodajajo.

Novo izdelan lesen most ob bregih Rečine je kmali zvonaj mesta. Izdelali so ga lani. Podpert je le na obeh bregih na velike kamne in ena greda je k drugi z železom privezana. Celi most je tedaj skupaj sklenjen in če ravno nič podpert, more vendar tisoč in tisoč centov deržati. Pri mostu se deli Rečina na dva kraja. Stari in desni vo-

dotok je zdaj luka za manjše ladije. Obzidan je in izpod majhnega mosta teče va-nj čista voda. Leva, nedavno skopana struga je bolj plitva in po ti strugi se vali reka v sinje morje. (Konec sl.)

Pomenki o Vodnikovem spomeniku.

(Na dalje.)

Našega zaslužnega rojaka V. Vodnika sem vselej in ga bom vedno spoštoval; zato hvalim namen, mu spomenik postaviti.

Da pa ostane spomenik, kateri se mu ima napraviti, za vse čase ne samo Vodniku v spomin, temuč da bi bil tudi našemu lepemu jeziku v prid, svetujem, z dnarji za spomenik nabranimi ustanoviti zavod ali štipendij za učenca, kateri bi razodeval posebne prikladnosti in ljubezen do slovenskega jezika. Ker pa ni mogoče, te prikladnosti že v učencih nižjega gimnazija spoznavati, ker je duh še premalo ukrepen, bi bilo ugodno, zavod samo kakemu učencu od petega gimnazialnega razreda naprej darovati in mu ga do končnega osmega razreda pustiti.

Patronat tega zavoda naj bi se prepustil prečastitemu ljubljanskemu knezoškofijstvu, za kar bi bilo prositi, ker je ono v stanu, prikladnosti, pridnost in ljubezen do slovenskega jezika med učenci najložeje in najnatanjčneje razsojati in tako zavod najvrednejemu podeliti.

Tako bi se spomin našega slavnega rojaka Vodnika za vse čase ohranil in obdelovanje našega jezika bi se jako podperalo.

Za nabrane darila bi se kupile ali cesarske obligacije ali pa obligacije narodnega posojila; une se dobivajo sedaj po 82 $\frac{1}{2}$, te pa po 82 $\frac{3}{8}$ fl.; hraniti bi se dale dobrim rokam, in obresti bi se dobivale lahko in brez stroškov iz kuponov.

Če bi pa postavili Vodniku kak spomenik, bi to ne bilo za družega nič kakor samo za oči kaj, pa tudi le za sedaj živeče; nasledniki bi ga bolj iz spomina pušali, spominek sam bi pa razpadel s časom, in kdo je porok, da ga bodo naši vnuki dostojno popravljali in dobro varovali; to bi pa tudi več ali menj dnarjev stalo. Spomenik bi prizadeval tedaj našim naslednikom vedno stroškov, in če bi ne bilo dobrih prijatlov in rodoljubov, bi mogel počasi spominek celó zginiti. Tako bi bile sedanje darila zaveržene in spomin, ktereга zahtevamo ž njimi, bi ugasnil. Zavod bi pa vedno ostal, omika slovenskega jezika bi napredovala in naši nasledniki bi ne imeli stroškov.

Verh tega je pa popravljanje spomenikov tudi še težka reč, kar sem sam skusil. Naredil sem namreč grob rajncemu Čopu s pomočjo daril in popravil sem o tisti priložnosti Vodnikov in Linhartov spomenik na pokopališu pri sv. Krištofu. S tem pa niso bili dovoljni darovavci, dasiravno sta bila slavna rojaka še v živem spominu; kaj bi še le bilo, če bi kdo hotel spomenike v davnem davnem času popravljati!

Mihael Pregel.

Marljivim.

Čelo černe zemlje pot oblije,
Ko se dan na mračni večer nagne,
Trudne so ji persa, senca sragne,
Dokler solnce na-nje ne posije.

Pot puhti v meglicah na višave,
Pa v oblake se gosté meglice,
Zemlji hladijo pekoče lice,
Z milim dežjem ji pojé planjave.

* * *

Blagor mu, ki trudi se obilo,
Prišel bo veseli dan plačila!
Kar je roka brazdi izročila,
Klilo bo, cvetelo, sad rodilo!

Fr. Cegnar.

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Tersta. Kako lepo napreduje šolstvo v Primorju, se vidi iz tega, da je v šolskem letu 1858 bilo 9183 šolarjev memo 8788 v letu 1857 v vseh šolah.

Iz Vipave. V. — Bendima se je v naši dolini dosti dobro obnesla; mošt je čez navado močen in prav dober. Dobra bode tedaj tudi vinska kapljica.

Iz Ljubljane 19. oktobra. — V poslednjem mestnem zboru, ki je bil pretekli petek, je bila rajtenga tekočega leta na znanje dana; mestni dohodki v tem letu so znesli 109,330 gld. 27 $\frac{1}{2}$ kr., stroški pa 102,517 gld. 39 $\frac{1}{2}$ kr.; po tem takem bo konec tega leta (ki se konča ta mesec) mestna kasa imela še 6812 gld. in 48 kr. gotovega dnarja. Gotovina ta je očitno znamenje dobrega gospodarstva, za katero se mestni odbor s svojim predstojnikom gosp. Gutman-om vred vseskozi marljivo prizadeva. Vesela novica bo tudi vsem mestjanom, da prihodnje leto jenja mestna davkina priklada po 10 gold. od sto, ker prevdank dohodkov in stroškov za prihodnje leto je pokazal, da brez te priklade se bo moglo izhajati, zakaj dohodki so prerajtani na 76049 gld., stroški pa na 75139 gold., tedaj bode konec prihodnjega leta še ostajalo 910 gold. brez tistih 8774 gold., ki bojo povernjeni mestni kasi za živež policijskih arestantov v pretečenih letih; za ta dnar se bojo kupile obligacije in te obligacije potem se obrnile za kakošno potrebo, ki utegne nenadoma med letom se primeriti. Prevdark (preliminare) posamnih mestnih dohodkov in stroškov za prihodnje leto bode berž ko ne že konec tega tedna pri magistratu na pregled in pretres vsakemu mestjanu očitno razpoložen in bo ležal skozi 14 dni; naj ga pride kdor hoče pogledat, in kar se mu ne zdí prav, naj potem razodene mestnemu odboru. V tem zboru je bil gosp. Rihard Janežič, dozday ces. davkovski kontrolor v Ljubljani, za mestnega dnarničarja (kasirja), gosp. Maks Gajdič, dozday začasni magistratni davkar, pa za kontrolorja izvoljen; gosp. ces. aktuarju Adolfu Hofbauer-u je bila na novo ustanovljena služba magistratnega konceptista podeljena. Dalje je bil gosp. Samasa spet za županovega namestnika, odborni gospodje: Samasa, doktor Čuber, Holzer, Lukman in Malič pa so bili tudi za magistratne svetovavce izvoljeni. Ker je pretekle leta nekoliko mestnih odbornikov pomerlo, nekteri pa so stopili iz odbora, je velelo sl. ministerstvo, naj se nadomestijo po novi volitvi; v ta namen bo začasni gospod predstojnik Gutman s peterimi odborniki vred zbral 20 za mestni odbor pripravnih mož in jih naznanil sl. deželnemu poglavarstvu, da se izmed teh 20 bode izvolilo tistih 5, katerih manjka. — Slišali smo tudi, da gosp. mestni predstojnik želi zadeve mestnih ubozih tako vrediti, da bode v novem letu vsak mesec povabil v zbor tiste mestne gosp. odbornike, ki so uversteni v oddelk za mestno ubožnico, razun teh pa tudi vse mestne gosp. fajmoštre in pa ubožničarje (Armenväter), da se bo poredoma posvetovalo o zadevah ubozih in sklenilo kar bo treba. — Preskušnje učencov iz živinozdravilske šole na Poljanah bojo prihodnji teden od 9. do 12. in od 3. do 5. ure, in sicer iz anatomije, fizijologije, unanjih bolezen in operacij v pondelj (izpraševal bo učnik gosp. Skale), iz zdravilske botanike v torek (izpraševal bo učnik gosp. Fleišman), iz notranjih bolezen, sodniškega živinoznanstva in pa mesogledja v sredo, iz živinoreje in porodostvja pa v četrtek (izpraševal bode dr. Bleiweis). Povabljen je vsak, kdor želi slišati, kako bodo učenci odgovarjali.

Novičar iz raznih krajev.

Iz Dunaja. Ukaz c. k. ministerstva za kupčijstvo od 2. oktobra t. l. je razglasil novo tarifo za poštnino

so bili pobrani, in k otoku odpeljani, in ko se je davkar na malem čolnicu približal, mu je šlo ženstvo neprestrašeno s čolni naproti, in ga je odvernilo.

Grad na visoki pečini je že stal, ko je gospodstvo bilo dano Briksenskemu škofu Albuinu leta 1004; bil je potem sedež grajšakov ali oskerbnikov vsega gospodstva; leta 1511 se je razsul v potresu, in je bil po tem v novo sozidan. Zdaj je grajšina v posestvu svetnega gospoda. Cerkev sv. Martina, ki stoji pod gradom, je bila farna že leta 1514.

Kar je pa razun lepega kraja v stanu ljudi blizo vabiti, so toplice, dolgo premalo čislane, zdaj pa bolj oskerbovane. Zdravilna voda je bila sicer znana že pred dve ali tri sto leti, pa kopališča ni bilo pripravnega, in stanovališča ne pristojnega za mnogo gostov; zdaj je oboje oskerbljeno tako, da ptujcu ni dosti si vošiti boljšega. Studenec je sicer le mlačen, in ni kaj bogato obdarovan s posebnimi gazi ali terdinami; pa ravno zategavoljo je bolj zmožen za nekatere bolezni, ki ne potrebujejo premočne vode. Posebno zdravilna je ta toplica za terde, osušene ude, za stare rane, otekline v kostnih sklepih, ozeblina, terdobe v drobu. Zdaj se je pri jezeru še pohištvo napravilo za ozdravljanje z merzlo vodo. Vse to obeta blejskemu kraju večje poslavljenje in obilniše obiskovanje v prihodnje.

O Reki in njeni okolici.

Spisal J. Bilc.

(Konec.)

Najprej pridemo do nekega mlina, na katerem je pod pervim podom debel črn ris z napisom „Do tukaj je segla voda v jeseni 1852.“ — To jesen — bili so ravno presvitli cesar na Reki — je mnogo dni tako silno deževalo, da so se bregovi Rečine napolnili in kmali je krog in krog vse pod vodo bilo. Voda se je narastla na imenovanem mlinu skoraj do okinj prvega poda. Od tega mlina do papirnice se berzo pride. Pervo, kar zagledaš, je visok dimnik, in kmalo stoji pred teboj cela papirnica, — v vseh obzirih ena izmed prvih avstrijskih papirnic. Zidana je bila leta 1828, in slavna je tudi zato, ker je prva v našem cesarstvu delala papir z mašinami ali papir „brez konca.“

Zad za cerkvijo sv. Vida je mlin, ki ga soparca goni in zraven se tudi pha ječmen itd. Zidan je bil leta 1853.

Razun teh zdaj popisanih tvornic je še mnogo drugih, na priliko: peč, kjer se železo lije, gazometer za mestno svečavo, tkalnica za jadra itd.

Popisal sem ti, dragi bravec, imenitne reške poslopja, — peljem te zdaj iz starega mesta skozi široke vrata proti morju k luki ali ladjostaji. — Pervo, kar zagledaš, je prekrasni vodnjak, ki stoji sred poti. Štiri gorostazni iz kamna sekani možje derže podobo presvetlega našega cesarja na ramah. Pod nogami te podobe so tri oroslanove glave, katerim iz žrela hladna vodica teče. Napravljen je ta vodnjak v spomin prihoda cesarjevega v mesto leta 1853. — Ker že o vodnjakih govorim, omenim, da je malo primorskih mest, ki bi tako dobro vodo imele, kakor ravno Reka. Iz vsakega koticja voda izvira. Koliko bi Teržaščani plačali, da bi take vodice imeli! — Pa pojmo do luke.

Že ko se iz daljine od sv. Matija bližaš mestu, zagledaš na južni strani ladje kot gojzd svoje drevesa v zrak moleti; te ladje so tukaj v zavetji. Terden jéz brani silnim južnim valovom v luko, ki pa ni še popolnoma izdelana. Ladij je v nji vedno obilo, posebno pa zdaj, ko je kupčija jako slaba. Na zgornji strani luke je Jelovškova hiša, v kateri imajo naši verli domorodci čitavnico, ki izdaja od prvega aprila horvaški lepoznavski list „Neven.“

Sprehajališč imamo na Reki dvoje, „školjič“ in pa „elizabethni vert.“ Pervo tako imenovano, ker mu Rečina okoli in okoli teče in sprehajališče je školjiču ali otoku podobno. Drugo pa tako imenovano po presvitli cesarici, ki

se je ravno tisto leto, ko so ta vert naredili, s presvitlim našim cesarjem omožila. — Školjič je prav hladno in prijazno sprehajališče, samo malo premajhno; elizabethni vert bo tudi lep, ko bo drevje dorastlo.

Vernem se zdaj v staro mesto k nekemu staremu oboku, ki ga tukaj po navadi le rimski obok imenujejo (arcus romanus). Ta obok stoji cel in terden v neki ulici blizo cerkve sv. Vida. Da je sila star, se mu vidi po prvem pogledu. Med učenimi je prepir, kaj da bi te stare vrata — ljudstvo ga sploh tako imenuje — biti mogle. Nekteri terdijo, da so slavivne vrata cesarja Klavdija, ko je premagavši Gote na Reko prišel. Tako se bere v nekih latinskih bukvah grofa Ljudevita Marsili-ta (lib. II. str. 75): „Cum imperator Claudius secundus ad ripas hujus fluminis profligaverit Gothos et ex Italia ejecerit imo ipsos insecutus fuerit armata manu per totam Liburniam, triumphavit in Flumine, prout ostendebat lapis fixus in fortalitio versus mare praeferens literas expressivas Claudii secundi Caesaris.“ Poslovenjeno: „Ko je cesar Klavdi Drugi do bregov te reke Gote pripodil in izgnal iz Italije, ter jih z vojsko po Liburnii preganjal, je na Reki slovesen vhod praznoval, kakor je kazal kamen na terdnjavi, na katerem je bil napis proti morju Klavdija drugega cesarja.“ — Drugi možje pa in med temi učeni dr. Kandler dokazujejo iz več uzrokov, da ta obok ni družega ko zlo zlo stare vrata. Naj bo tem kakor hoče, toliko je gotovo, da so vrata iz rimske dôbe.

Rekel sem bil opisovaje šege notranjskih Bistričanov, da se vidi po vseh bistrških gorah temelj nekega zida. Prosil sem tudi, da se bi kdo oglasil, ter nam o tem zidu svoje misli razodel. Al od nobene strani še nismo nič slišali.

Da je to za res zid, sem se prepričal bravši letošnji reški almanah, v katerem je tudi mala topografska karta, ki kaže, kod da se zid steguje. Pravi ta almanah, da se ta zid na mnogih krajih prav dobro pozná, potem pa se zgubljeni začne. Prepričan sem, da je zid, ki se vidi po bistrških ravninah (tako se neke gore imenujejo, — Hochebene) ravno tisti in da je grublja kamna ostanek kake terdnjave. — Pravijo nekteri, da je ta zid cesar Konstantin († 337 pred Krist.) napraviti dal; al to je iz več uzrokov neverjetno. Prej bi utegnili veljati misel tistih, ki pravijo, da so ta zid Rimci kmalo po puniških vojskah (146 pred Kr.) sozidali, da bi varovali svoje dežele napadov Panoncov in Ilirov, ki niso bili takrat še popolnoma premagani.

Tudi drugih rimskih ostankov se na Reki ne manjka, ktere pa zdaj ne bom popisoval. Naj bo toliko o starinah dovolj!

Poglejmo zdaj, kaka da je reška okolica. Človek navajen gledati okoli sebe zelene griče, prijazne loge, eveteče doline in s sadnim drevjem zaraščene verte, bo žalosten tu viditi take kamnitne hribe. Na jugu imaš pred seboj sinje morje, za seboj pa bele gore, ki so vse s kamnjem posute. Le tersačka gora ti nekoliko lice zvedri, ker ona je malo bolj obraščena kot druge, in se po vsi pravici lepa imenovati more. Prekrasna cerkev se proti nebu dviguje. Sem romajo iz bližnjih in daljnih krajev pobožne trume že več ko šest sto let. Frančiškani imajo tukaj samostan in prelep vert, na vertu pa uzvišeno mesto, s kterega se deleč na morje do otokov vidi. Vidi se Istra, Kastav, Volovsko, Mošćenice, Lovran ti je bližnji sosed; grobniške gore ti ne dajo dalje na sever gledati in visoke dinariške planine, pod njimi se blišči staro senjsko mesto.

Na drugi strani tersačke gore je pa več ko dve tisoč let stari tersački grad; še se kaže popotniku dolgo pred Krist. po Rimljanih zidani stolp. Imenovali so ga Rimljani „Tersacticum.“ Srednjega veka so bili gospodarji njegovi knezi primorski Frankopani. Zdaj ga ima pa grof Nugent, ki ga popravlja. Ima tukaj zbirko starin iz rimskih in gerških časov in v kapeli sv. Jožefa svoje rodbine grobove.

Tersatu nasproti je ravno tako visoka, pa bolj kamnitna gora, ki se „kalvarija“ imenuje.

Ako greš od tukaj četert ure med gore, prideš do žalostnega kraja. Med gorami obdano z gostim germovjem je pred teboj reško pokopališče. Res! bolj pripravnega kraja niso mogli za to žalostno njivo zbrati. Nič se ne vidi, ko nebo in vert poln žalostnih spominkov. Iz germovja se glasé zgodaj v jutro in tudi po solnčnem zahodu mile pevkinje. Pa njih glas ne razveseljuje tū človeške duše, tem več človeku serce napolnjuje z žalostnimi občutki. Kažejo ti tū prelepi kamni na grobih bogatašev in revni trohljivi križi na gomilah beračev, da nas bo vse enkrat bela smert v naročje vzela. — Razun katolikov imajo tū pokopališče tudi pravoslavni, protestanti in Judje. Pa pojmo iz tega žalostnega mesta!

Soznanil si se, dragi bravec, z reškim mestom; govoriti ti hočem še nekoliko o zgodovini njegovi.

Kadaj da je Reka zidana bila, se ne more za gotovo vediti, ker pismo se ima le od leta 1400. Nekteri učeni terdijo, da so Reko Rimljani dolgo pred Kr. sozidali in da je terdnjava proti ptujim narodom bila. Imela je, pravijo 7500 štirjaških čevljev veličine; bila je že mesto v letu 1460, kakor neko pismo grofa Tibenskega kaže. Bila je nekaj časa združena s Tibnom, potem s Kranjskim, in poslednji čas z Ogerskim. Zdaj pa je Reka horvaško mesto. Našel sem v nekkih bukvah talijanskih popis silnega potresa, kateri je pred sto leti reško mesto strašno nadlegoval. Ker je ravno potres tista nesreča, ki je Rečane že velikokrat zadela, pristavim na koncu tega popisa še nekoliko verstic o tem hudem potresu. Začela se je v jeseni leta 1750 s silnim dežjem. Berzo so bili studenci in vsi potoki tako polni, da se stari ljudje takega spomnili niso; tudi Rečini so bili bregovi preozki; daleč okoli je bilo vse v jezero premenjeno. In glej, 28. listopada ob 11. uri zvečer se je zemlja grozno potresla; še hujše pa se je potres o polnoči čutil. Ljudje zló prestrašeni so iz hiš bežali ter si pod milim nebom šotore napravili. Vsak dan so se potresi ponavljali, vsakemu je grozno tulenje in vihar sledil. 17. grudna pa se je zemlja tresla kolikor časa bi človek prav počasi „češčena si Marija“ zmolil. Zbežale so s privoljenjem višjih duhovnov tudi nune iz samostana. Ljudje so se bali po cerkvah moliti; brala se je tedaj dan za dnevom sv. maša pod milim nebom, in ljudje so neprenehoma molili, da bi se jih Bog usmilil. Ko so se potresi bolj poredkoma čutili, so šli ljudje zopet v svoje hiše stanovat, al še cele dve leti se je zemlja stresala. Zbudili so se velikrat ljudje iz sladkega spanja; velikokrat so za mizo sedeli in začele so jim sklede rožljati in kupice žvenkljati. Dragi braveci si lahko mislijo, koliko da je mesto terpelo, če jim povem, da se je v dveh letih več ko od 3000 potresov čutilo. Mestjani so obljubili, če jih Bog te nadloge reši, napraviti v veliki cerkvi sv. Filipu oltar; in berzo so to storili. Dalje so tudi sklenili vsako leto dvakrat (26. vélikega travna in 17. grudna) slovesne procesije imeti.

Naj bojo te čertice dovolj! Prav bi bilo, da nam bi „Novice“ večkrat kak krajopis iz domačih krajev prinesle; saj je mikavno s svojo drago domovino se dobro soznaniti.

Potovanje po izhodnem ali po jutrovih deželah v letu 1857.

Spisal Mihael Verne.

LVIII.

Ko iz Jafe odrinemo, dervi jaderni „Clyde“ tako deleč proti zahodu v široko morje, da 29. aprila nismo vidili celi dan družega ko vodo in sinje nebo; in vendar mi ni bilo potovanje po širokem in nevarnem morji dolgočasno. Saj je bilo tudi na parobrodu marsikaj zanimivega viditi. Imeli smo namreč na brodu celo četo koptiških romarjev, ki so iz Jeruzalema domú potovali. — Koptiške ženske

se nosijo kakor ženske okrog Jeruzalema in Betlehema. Neka dolga temnosinja hala iz laške volne in pa nekakošno černo ogrinjalo na glavi, ki zad po herbtu visi, je vsa njih obleka; le premožniše nosijo tudi lepe široke hlače, ki so spodej pod členom ozko okrog noge zavezane. Lišpajo se kolikor morejo, kakor ženske povsod, in skorej vse so imele zlate ali saj sreberne zapestnice in polno zlatov v laséh. Tudi Koptičanke so obraze večidel skerbno zagrinjale, persi pa večkrat vse razhaljene kazale. Najčudniše pa se mi je zdelo, da so skoraj zmiraj tiho sede, in da pri toliko ženskih ni bilo nikakoršnega šundra!

Imel sem pa seboj na parobrodu tudi še petnajst verlih tovaršev, ki so mi bili kakor bratje in vedno veseli. Verh vsega tega pa mi je obudovala misel na nekdanjih Faraonov in Ptolomejev slavni zemlji mnogo mnogo lepih spominov in milih čutiljev. O koliko zanimivih reči se mi je motalo celi dan po glavi! Deleč — sila deleč sem bil še od te čudovite slavne zemlje, in še mi je bilo kakor da bi vidil častitljivega Abrahama, ki ga lakot v Egipt žene, — in prevnuka njegovega, nedolžnega čistega Jožefa, ki ima Boga vedno pred očmi, in ki ga Bog po raznih stiskah in nadlogah za Faraonovega namestnika povzdigne, — in brate Jožefove, ki pridejo od deleč žita si kupit, — in starega Jakoba, ki pride iz daljnih krajev, da bi ljubeznjivega sina še enkrat vidil, — in okrajno gesensko — zibel izraeljskega ljudstva, in čudovito množenje Abrahamovega zaroda, — in terdo mučenje novega ljudstva in kruto zatiranje novorojenih izraeljskih dečkov, — in Faraonovo kraljičino, ki Mojzesa iz vode reši, — in Mojzesa, poslanca Božjega, ki dela čudeže in tepe Egipt z deseterimi šibami božjimi, da bi rojake oprostil, — in oprošteno ljudstvo Božje, ki hití po neki soteski med visokimi skalovitimi gorami iz Egipta proti rudečemu morju! Vse to, kar se je v več stoletjih godilo, se mi je motalo v hipu po glavi — pa še ni bilo konca, zakaj vidil sem v mislih vso krasno egiptovsko planjavo in Nil, čudovito reko, ki jo bogati, — in vès slavni Egipt, zibel ne samo izraeljskega ljudstva, temuč tudi naših sedanjih znanost in umetnost, — in najslavniše Gerke: Orfeja, Homera, Pitagora, Likurga, Solona, Herodota, Platona, Diodora Siciljskega in razne druge, ki so hodili v Egipt po véde in učenost, — in vso lepo rodovitno egiptovsko zemljo, ki je bila od nekdanj rediteljca raznih narodov in žitnica silovitega Rima. — Bilo mi je, pravim, kakor da bi se razvijala pred menoj vsa slavna, dolgo svobodna in srečna egiptovska zemlja; bilo mi je kakor da bi vidil na enkrat nekdanje sloveče egiptovske mesta Heliopol, Memfi, Tebe, in druge ž njih krasnimi tempeljni in spomniki, ž njih sfinksi, obeliski in piramidami; bilo mi je, kakor da bi vidil pred seboj starodavne egiptovske šege, resnobne mertvaške sodnije in sto in sto že po 4000 let starih merličev ali mumij, in kakor da bi stali pred menoj nekdanji mogočni egiptovski kralji, posebno Sesoster s svojimi pridobitvami, in Sezak s svojo vojsko v Palestini, in Neko s svojimi verlimi brodnarji. — Hipoma pa mi pridejo na misel tudi unanji terdi pridobitelji. — Kambiz in Darij, Aleksander in Ptolomej, Pompej in Cezar, Antoni in Oktavian z vsemi razdevami in pogubami, z vsemi terdimi nadlogami in kervavimi morijami, ki take silovite sabljarje spremljajo. — Na to pa se mi misli na enkrat zasucejo, in mahoma mi je, kakor da bi vidil revnega rokodelca Jožefa, ki beží iz Betlehema v Egipt z Marijo in mladim dečkom, da bi krutemu Herodu in njegovim rabeljnom v roke ne prišel; in na to boljše čase — perve stoletja kristjanstva, in mnogo čverstih oznanovavcov presvete kristjanske vere, in mnogo mnogo iskrenih škofov in svetih mučencov. Bilo mi je kakor da bi stal pred čudovito učenim Origénom, pred slavnim Klemenom Aleksandrijskim, pred terdo preganjanim Atanazijem in mnogimi drugimi, in pred mlado, lepo, visoko učeno mučenco sveto Katarino. Ko bi trenul, mi pridejo na misel tudi sveti puščavniki in menihi